

HINDISTON VA XITOIY QARAMA – QARSHILIGI

Faxriddin Avazbekov

*Toshkent Xalqaro Moliyaviy boshqaruv va Texnologiyalari Universiteti
Xalqaro munosabatlar 1 – bosqich talabasi*

Anotatsiya: *Maqola Hindiston va Xitoy o'rtasidagi geosiyosiy, iqtisodiy va harbiy munosabatlarni tahlil qiladi. Yirik xalqaro kuchlar, jumladan AQSH, Xitoy, Hindiston va Rossiya o'rtasidagi raqobat va hamkorliklar global va mintaqaviy siyosatda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada Xitoyning iqtisodiy va harbiy salohiyatining yuksalishi, ammo ayni paytda uning ichki va tashqi muammolari, shuningdek, Hindistonning o'sib borayotgan kuchi va uning xalqaro maydondagi roli haqida so'z yuritiladi. Xitoy va Hindiston o'rtasidagi kelajakdagi raqobat va hamkorliklar, ayniqsa, Pokiston bilan aloqalar orqali rivojlanish ehtimoli ko'rib chiqiladi. Ikki mamlakat o'rtasidagi geosiyosiy tafovutlar, yadroviy qurollar mavjudligi va iqtisodiy aloqalar o'zaro munosabatlarga katta ta'sir ko'rsatadi. Maqola, shuningdek, Amerika Qo'shma Shtatlarining Xitoy va Hindiston o'rtasidagi siyosiy harakatlarga qanday ta'sir ko'rsatayotgani va mintaqadagi xavfsizlik masalalarini ham muhokama qiladi. Maqola global va mintaqaviy siyosatdagi o'zgarishlarni prognoz qilib, Xitoy va Hindiston o'rtasidagi kelajakdagi munosabatlar haqida fikrlar beradi.*

Kalit so'zlar : *Xalqaro munosabatlar , geosiyosiy kuchlar , Xitoy , Hindiston tashqi siyosati , Pokiston omili , dunyo korxonasi , yadroviy arsenal*

Kirish

Xalqaro munosabatlarda global kuchlar haqida gap ketganda bir qancha Xalqaro munosabatlarga ta'sir o'tkaza oladigan geosiyosiy kuchlar inson tasavvuriga keladi . Bular AQSH , Xitoy , Rossiya , Hindiston , Yaponiya , Yevropa Ittifoqi va hokazolar . Xalqaro maydondagi tartib , strukturalar , me'zonlar , qoida va qonunlar aynan mana shu yirik massaga ega bo'lgan davlatlar ishtirokida u yoki bu ko'rinishda tuziladi va qabul qilinadi . Davlatlarning xatti harakati , ularning iqtisodiy , ijtimoiy , siyosiy , harbiy va mafkuraviy holatlarining o'zgarishi , Xalqaro munosabatlar tizimidagi " puzzle " lar joylashishini mutlaqo o'zgartirishi va hozirgi kunga , kelajakka yo ijobiy yoki salbiy ta'sir berishi mumkin . Xususan , Xalqaro maydonda davlat kuch qudratini bir necha omillar bilan belgilash mumkin ; Davlatning tabiiy resurslari mavjudligi , geografik joylashuvi , demografik omillari , harbiy salohiyat va

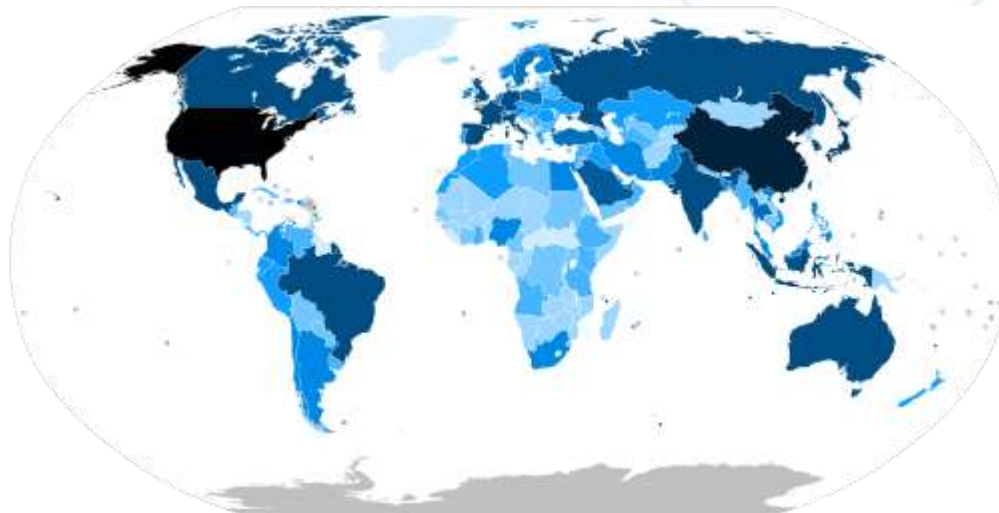
davlat tuzilish shaklidan to boshqaruv shakliga ko'ra farqlanishi yetakchi zaruriy omillardan biri sifatida xizmat qiladi . Dunyo aholisi bugungi kunda 8 mlrdan oshganligi va Hindiston aholi soni bo'yicha (1.441 mlrd) 1inchi o'ringa chiqqanligi , Xitoyning aholi soni (1.426 mlrd 2022-yil ma'lumotlariga ko'ra va undan keyin kamaygan) bo'yicha 2inchi o'rinda ekanligi , bu ikki mamlakat aholi soni dunyo aholisining qariyb 3dan 1 qismiga to'g'ri kelishi va har ikkala davlatning ham yaxshi harbiy salohiyatga ega ekanligi , yaxshi iqtisodiy salohiyatga ega ekanligi , hamda ikki mamlakat o'rtasida yetarlicha konfliktlar va mojarolar mavjudligi , bizni bu borada chuqur tahlil va prognozlarga bo'lgan ehtiyojimizni sezilarli tarzda o'zgartiradi . Ikki mamlakat o'rtasidagi har qanday munosabat Global dunyo uchun , Mintaqa uchun , Markaziy Osiyo xususan O'zbekiston uchun juda ahamiyatli mavzudir .

Asosiy qism

So'ngi 10 yil ichida Xitoy asta – sekin Global kuch sifatida ko'tarildi . Uzoq vaqt davomida kuzatuvchilar diqqat markazida Xitoy yuksalishining iqtisodiy o'lchovi bo'lib qoldi . 2001 – yil dekabr oyida Jahon Savdo Tashkilotiga kirishidan boshlab , Xitoy o'z iqtisodiyotini tez suratlar bilan arzon zavoddan , dunyoning ilg'or texnologiyalari bo'yicha jahon yetakchisiga aylantirdi . Bu yo'lda u global ta'minot zanjirlarini , balki diplomatiyasini ham o'zgartirdi va o'z muvaffaqiyatlaridan foydalangan holda Osiyo , Afrika , va Lotin Amerikasi qisman Yevropa uchun asosiy savdo va rivojlanish sherigi bo'ldi . 1 mlrd aholisi bilan bir necha 10 yildan beri jadal o'sib kelayotgan Xitoy bu tendensiyaning shu holida ushlab tura oladimi ?

“2023- yil Xitoy iqtisodiyoti yomon yilni boshidan kechirdi . 2024 – yil bundan ham yomonroq bo'lishi mumkin , ” – deydi CNN tahlilchisi Laura Xe . Xitoy iqtisodiyoti 2023 yilda tezda tiklanishi va global o'sishning shubhasiz markazida bo'lishi kutilayotgan edi . Buning o'rniga u Xalqaro Valyuta Jamg'armasi tomonidan jahon ishlab chiqarishida salbiy tomonga burulgani va iqtisodiy o'sish ko'satkichlari to'xtab qolganligi ma'lum qilindi . Ko'pgina muammolarga qaramay dunyodagi ikkinchi yirik iqtisodiyot bu yil o'zida rasmiy o'sish maqsadini 5 % ga yetkazdi . Ammo bu Covid pandemiyasidan oldingi 10 yillikdagi 6 + % yillik o'sishdan past va 2024 – yil balkim 5 % ni ham urolmas . Mamlakat bundan keyingi 10 yillikni turg'unlikda o'tkazishi mumkin . Xitoy iqtisodiyoti uchun 2024 yilgi muammo yalpi ichki mahsulotning o'sishi bo'lmaydi - bu ehtimol 4,5% dan yuqori bo'ladi ”, dedi Derek Scissors, American Enterprise Institute, markazchi o'ng tahlil markazining katta ilmiy xodimi. "Qiyinchilik shundaki, u yerdan faqat pastga

tushadigan yo'nalishdadir." Katta bozor islohotlarisiz, mamlakat iqtisodchilar "O'rta daromad tuzog'i" deb ataydigan vaziyatga tushib qolishi mumkin, deya ogohlantirdi u . rivojlanayotgan iqtisodlar yuqori daromadli maqomga yetmasdan oldin qashshoqlikdan tezda o'sadi, degan tushunchaga ishora qilib. Xitoy 1978 yilda dunyoga qayta ochilganidan beri o'nlab yillar davomida u dunyodagi eng tez rivojlanayotgan yirik iqtisodiyotlardan biri bo'ldi. 1991 yildan 2011 yilgacha u har yili 10,5% ga o'sdi. Kengayish Xitoy yetakchisi Si Tszinpin davrida sekinlashdi, ammo 2021 yilgacha bo'lgan o'n yil ichida o'rtacha 6,7% ni tashkil etdi. "2020-yillarning ikkinchi yarmida o'sish sekinlashadi", dedi Scissors, muammo ko'chmas mulk sektoridagi tuzatish va demografik pasayish bilan bog'liq bo'ldi .. Noyabr oyida Xitoyning o'sish sur'ati 2023 yilda 5,4 foizga yetishini va 2028 yilda zaif mahsuldorlikdan qarigan aholigacha bo'lgan shamollar sharoitida asta-sekin 3,5 foizga tushishini kutayotganini aytdi.

>\$20 trillion }

■ \$10–\$20 trillion

■ \$5–\$10 trillion

■ \$1–\$5 trillion

■ \$750 milliard–\$1 trillion

■ \$500–\$750 milliard

■ \$250–\$500 milliard

■ \$100–\$250 milliard

■ \$50–\$100 milliard

■ \$25–\$50 milliard

■ \$5–\$25 milliard

■ <\$5 milliard

AQSh jahondagi eng yirik iqtisodiyotga ega davlat hisoblanib, ushbu davlatning 2023-yildagi yalpi ichki mahsuloti \$24,234 trillion hisoblanadi. Keyingi o'rinda Xitoyni ko'rishimiz mumkin .

Xitoyning ichki va tashqi bir qancha muammolari bor . Hususan ichki muammolar qatorida demografik omil , ekalogik omil , uyg'ur omili , tayvan omili va ko'plab boshqa omillarni misol tariqasida keltirishimiz mumkin . Hamda Xitoyning tashqi siyosatda Amerika bilan keskinlashuvi Xitoy Amerika o'rtasidagi munosabatlarga jiddiy xavf soladi . Hamda Amerika bunga nisbatan o'z konsepsiyasini ishlab chiqqan albatta. Xitoyning bugungi iqtisodiy o'sishida Amerikaning ro'li sezilari darajada bo'lgani , Xitoyning iqtisodiy pasayishida ham Amerikaning ishtirokidan farqli emas . Ya'ni Aqshning bugungi kunda Hindistonga kirityotgan investitsiyalari Xitoy milliy manfaatlariga to'g'ri kelmasada , bu real mavjudlik . Ho'sh kelgusida Hindiston Xitoyga real raqobatchi bo'ladimi ? Xitoy iqtisodiyoti pastlashda davom etishi va Hindistonning iqtisodiyoti yillik 7% da osishda davom etsa bu keyingi 30 yil ichida xalqaro maydonda sezilarli va katta o'zgarishlarga olib keladi. Bizning fikrimizcha kelgusida " Dunyo korxonasi " nomini aynan "Hindiston " oladi . Ammo Xitoyning diplomatiyasi va tashqi siyosatdagi bugungi muvaffaqiyatlari bu masalani kechiktirishi yoki bunga mutlaqo yo'l qo'ymasligi mumkin . Masalan Kashmir muammosi . Xitoy Hindistonga nisbatan aynan Pokiston orqali yechim topishi mumkin . Amerika Xitoyga nisbatan Hindiston orqali yechim qidirgani kabi . Xalqaro munosabatlardagi konfliktlar bir biriga shunchalar zanjir tuzulishida bog'langanki bu xalqaro munosabatlarni tushunishda bir qancha mushkulliklarni keltirib chiqaradi . Jahon siyosatidagi eng javfli hudud ham bu mana shu 3ta davlat joylashgan hududlar desak mubolaga bo'lmaydi . 3ta bir biriga bevosita chegaraga ega bo'lgan Xitoy , Hindiston , Pokistonda yadroviy arsenalning mavjudligi bu hudud havfini real ravishda oshirib beradi . Bu masalada eng nozik nuqta bu uchta davlat manfaatlarining bir nuqtada kesishidir . To'g'ri Hindistonning ham muammolari yetarlicha ammo bu Xitoyniki kabi ziddiyatli emas va bu Hindistonning kelgusidagi o'sish tendensiyalariga yetarlicha ta'sir ko'rsatadi . Aqshning Xitoyga nisbatan qo'llaydigan choralari ehtimoliy 4 omil bilan bog'lash mumkin . 1) Yaponiya 2) Tayvan 3) Hindiston 4) Shinjon avtonom respublikasi . Amerikaning bu masalalarda Xitoyni siyosiy tiyb turish uchun asosiy e'tibor qaratadigan hududlari yuqoridagilaridir . Ammo bularning ichida eng ma'qul variant sifatida bizning fikrimizcha Hindistonni ustunroq ko'rishi , bugungi Amerikaning tashqi siyosatida sezilmoqda . Xitoy ikkinchi qutb bo'lib bu

geosiyosiy o'yindan g'olib holda chiqa oladimi ? Bir qancha ritorik savollar mavjud . Ammo xalqaro munosabatlardagi doimiy o'zgarishlar buning aniq prognozini berishga xalaqt beradi . Tarixan Xitoy va Yaponiya o'rtasida bir qancha mojarolar bo'lgan bo'lsada bugun Yaponiya va Xitoy iqtisodiyoti bir biri bilan yaxshigina bog'langan . Yaponiyaning Aqsh bilan yaqinligi Yaponiya iqtisodiyotini barqarorlashtirishda katta turtki bolganini hech bir siyosatchi inkor etmaydi . Shuningdek 20 asr oxirlaridan boshlab Hindiston ham aynan Yaponiya yo'lini tanladi . Ammo aloqalar Hindiston bilan bunday emas. 2020-yildan beri Xitoyning Ladax, Sikkim va bilvosita Arunachal-Pradeshdagi uch karra chaqiruvi kabi haqiqiy mojarolar ro'y berdi. Jangda ikkala tomondan ham askar halok bo'ldi. Xitoy bunkerlar, tunnellar va mustahkam qishloqlar tarmog'ini qurdi. Hindiston frontga yaqin joyda 100 ming askarni safarbar qildi va o'zining logistika infratuzilmasi ustida ishladi. Hatto bosh vazir Narendra Modining Arunachal-Pradeshga tashrifi ham, inglizlar 1914-yilda Makmahon liniyasini tuzganidan beri Hindistonga tegishli bo'lgan mintaqa Xitoy hukumatining g'azabini qo'zg'ash uchun yetarli bo'ldi . Pekin har doim Hindistonga , davlatni Xitoy yerlari deb da'vo qilishini eslatib turadi, chunki Pekindagi ketma-ket hukumatlar 1914 yilgi delimitatsiyani hech qachon qabul qilmagan. Ammo " The Diplomat " nashri shuni ham ta'kidlab o'tadi . Xitoy va Hindiston o'rtasida sovuqchilik bo'lgani kabi , ammo aloqalar ham saqlanib qolgan deydi jurnal . 2022 yil yakuniga kora ikki mamlakat o'rtasidagi savdo aylanmasi hajmi 136 mlrd \$ ga teng bo'lgan . Va bu ikki mamlakatning bir biri bilan har doim ham konfliktida bola olmasligini korsatadi . Sababi bugungi dunyo , bugungi xalqaro munosabatlarda davlatlar iqtisodiy jihatdan g'oyo o'rgimchak to'ri kabi bir biriga birikib ketgan va bu zanjirning biron qismidagi uzulish , qolgan qismlarga bevosita ta'sir o'tkazmay qolmaydi . Kelgusidagi voqealar rivojida ehtimoliy Hindistonning jahon arenasidagi ro'li bugungi kundagiga nisbatan o'sishi imkoniyatlari yetarlicha . Va bu borada , uning o'sish tendensiyalarini kuzatgan holda bu kabi jiddiy ishtirokchilar bilan milliy manfaatlar yuzasidan , yaxshi aloqalarga kirishish zarur . Yaqin kunlarda SIPRIning hisobotlariga ko'ra yadroviy arsenalga ega 9ta davlat o'z yadroviy qurollarini modernizatsiya qilishdi va ayrimlarini shay holatga keltirishdi deyiladi 2024 yilda Xitoy yadroviy kallaklarini 500taga yetkazganini SIPRI hisobotlaridan ko'rdik . Mintaqada har bir davlatning yadroviy arsenalar holatini kuchaytirishi , geosiyosiy tendensiyalarga jiddiy ta'sir qiladi . Ikki davlatning o'rtasida balkim iliq munosabatlar davomli bo'lar , ammo ularning o'rtasida ko'zga ko'rinmas pardalar orqasidan , bir – biriga raqobat bo'laveradi

bunda yuqorida aytganimizdek Aqsh va YI ning hissasi katta . Ikki davlatning BRICSga a'zoligi ham davlatlarning qaysidur ma'noda Aqsh va YI chizgan chizigining bir bo'lagi bo'lishidan bosh tortyotganini ko'rishimiz mumkin . Masalan 16 – iyun sanasidagi Shveytsariyadagi Ukraina bo'yicha yakuniy deklaratsiyani Saudiya Arabistoni , Janubiy Afrika Respublikasi hamda Meksika qatori Hindiston ham imzolamadi . Bu esa jiddiy siyosiy irodani o'zida aks ettirish desak mubolag'a bo'lmaydi . Hindiston ham xalqaro maydonda o'z kuchi , va o'z massasini sezilarli darajada oshirishga harakat qilmoqda va buning uddasidan chiqyotganini yuqoridagi misollar orqali ko'rsak bo'ladi .

Ikkala tomon ham keskinlashuvni istamasa-da, ularning xatti-harakatlari klassik xavfsizlik dilemmasini kuchaytirishi mumkin, bu esa qimmat va yuqori raqobatga olib keladi. "Ikki Osiyo giganti o'rtasidagi munosabatlar so'nggi o'n yil ichida, xususan, 2020 yilda Galvan vodiysida Hindiston va Xitoy qo'shinlari o'rtasidagi chegaradagi mushtlashuvdan keyin keskinlashdi. Ushbu yadroviy kuchlarning aloqalari noto'g'ri yo'nalishda ketayotgani haqida ishonchli xavotirlar mavjud bo'lsa-da, ikkala tomon provokatsion harakatlarni davom ettirayotgan bir paytda - na Pekin, na Nyu-Dehli munosabatlar jiddiyoq mojaro tomon kuchayishni xohlamaydi. O'z navbatida, Qo'shma Shtatlar Hindiston bilan xavfsizlik va iqtisodiy munosabatlarni chuqurlashtirishga intildi, chunki AQSh-Xitoy raqobati kuchayib, Hindistonni , Vashington Hind-Tinch okeani strategiyasida muhim hamkor deb biladi. Ammo Hindiston shunchaki Qo'shma Shtatlar yetakchiligiga ergashishini kutmang, chunki Nyu-Dehli kuchayib borayotgan yirik kuchlar raqobati va rivojlanayotgan ko'p qutbli dunyo sharoitida o'zining qo'shilmaslik siyosatiga sodiq qolmoqda. " - deyiladi USIP saytida chiqqan maqolada . **Pekin va Dehli o'rtadagi taranglikni kuchayishini mos ravishda qandey qabul qiladi ?** Hozircha, Xitoy o'z manfaatlarini ilgari surish uchun uzoq o'ylangan , hal qilinmagan chegara mojarosi kabi bahsli masalalarni chetga surib, Hindiston bilan samimiy munosabatlarini saqlab qolishga intilmoqda. Yaqin kelajakda Pekin Dehlini Janubiy Osiyoning geostrategik qutisida, qopqog'i mahkam yopilgan holda saqlashni istaydi, Xitoy esa Hindiston bilan odatdagidek biznes diplomatiya va tijorat olib boradi. Xitoy rahbarlari Hindistonni katta kuch da'vosiga ega bo'lgan haddan tashqari o'rta kuch deb bilishadi.

Ya'ni, so'nggi yillarda Pekin Nyu-Dehlini milliy xavfsizlikka tahdid va Xitoyning ulkan qit'aning quruqlik va qirg'og'ida hukmron Osiyo kuchi sifatida munosib o'rin egallashiga to'siq sifatida jiddiyoq munosabatda bo'ldi. Shunday qilib, Xitoy, boshqa omillar qatori, Hindistonning Janubiy Osiyodagi dushmani

Pokiston bilan uzoq yillik "har qanday turdagi munosabatlarini" ikki baravar oshirdi. Ushbu "Pekin-Islomobod kontinental o'qi" katta va mustahkam harbiy va iqtisodiy o'lchovlarni o'z ichiga oladi.

Xitoy, Bosh vazir Narendra Modi boshchiligidagi Hindistonni, umumiy Himoloy chegarasi bo'ylab muammolarni qo'zg'atish va Xitoyning yuksalishini ushlab turish va Xitoyning Hind okeani mintaqasida kuchayib borayotgan ishtirokiga qarshi turish uchun boshqa kuchlar bilan hamkorlik qilish niyatida deb hisoblaydi. Bundan tashqari, Pekin Nyu-Dehlining rivojlanayotgan iqtisodiyotini, harbiy salohiyatni kengaytirayotganini payqadi va Hindistonning 2023 yil o'rtalarida Xitoyni dunyoning eng ko'p aholisi bo'lgan davlati sifatida quvib o'tishining psixologik ta'sirini hali ham o'zlashtirmoqda. Xitoy, shuningdek, Hindistonning Amerika Qo'shma Shtatlari bilan xavfsizlik aloqalarini kengaytirayotganini va Avstraliya, Yaponiya va Qo'shma Shtatlar bilan birgalikda to'rt tomonlama xavfsizlik dialogiga (odatda "To'rt tomonlama" deb ataladi) a'zoligini ham e'tiborga oldi.

Shunga qaramay, Pekin 2017 yilda Islomobod bilan birga Yangi Dehlini Xitoy hukmronlik qiladigan Shanxay Hamkorlik Tashkilotiga (ShHT) a'zoligini qabul qildi va qizig'i Xitoy va Hindiston BRIKS forumining ta'sischi a'zolari hisoblanadi. Shunga qaramay, Hindiston Si Tszinpin imzolagan tashqi siyosat tashabbusi, Xitoyning 2013-yilda katta shov-shuv bilan boshlangan "Bir kamar va bir yo'l" dasturidan voz kechgan eng muhim rivojlanayotgan dunyo davlati sifatida ajralib turadi. **O'zaro munosabatlarning yaqin istiqbollari qanday?** 2023-yildagi Xitoy-Hindiston diplomatik turg'unligi 2024-yil davomida osongina saqlanib qolishi mumkin. Modi Pekin bilan keskin munosabatda bo'lish uchun kuchli rag'batlarga ega. Siyosiy jihatdan Modi yaqinlashib kelayotgan milliy saylov kampaniyasiga duch kelmoqda, unda Hindistonning muxolifat partiyasi rahbarlari uning Xitoy bilan munosabatlarini tanqid qilishgan. O'zini qat'iy millatchi sifatida ko'rsatgan Modi hind elektorati oldida zaif ko'rinishga qodir emas.

Bu degani Hindiston Pekin bilan davom etayotgan raqobatidan zavqlanadi degani emas albatta. Dehli shunchaki, Pekin ta'sir doirasida ekanligini his qiladi: Hindiston Xitoyning Haqiqiy nazorat chizig'i bo'ylab harbiy provokatsiyalariga javob berishga majbur bo'ldi va umuman olganda, Xitoyning Hindistonning an'anaviy ta'sir doirasiga bir qator siyosiy, iqtisodiy va harbiy aralashuvlariga javob berishga majbur bo'ldi. Hozircha, Xitoyga ma'qul keladigan kuch assimetriyasini hisobga olgan holda, Nyu-Dehli qila oladigan eng yaxshi narsa chegara mudofaasiga investitsiyalarini ikki baravar oshirish va

tashqi kuchlar, birinchi navbatda, Qo'shma Shtatlar bilan – Xitoy agressiyasini to'xtatishdan umumiy manfaatdorlik bilan yaqinroq aloqalarni rivojlantirishdir. Shunga qaramay, hatto Hindistonning mudofaa harakatlari Xitoy bilan xavfsizlik bo'yicha klassik dilemmani kuchaytirishi mumkin, bu esa tobora qimmatroq va yuqori ulushli raqobatni keltirib chiqaradi.

Xabar qilinishicha, tomonlar Himoloy qishining shafqatsiz sovuq davrida provokatsion harakatlardan qochishga va bahor va yozda chegara qo'shinlari sonini o'zaro qisqartirish variantlarini muhokama qilishga kelishib olgan. Xitoy Hindiston bilan tez-tez qiyin va ba'zan beqaror munosabatlarini boshqarmoqchi bo'lsa-da, oltmish yil davomida Pekin-Dehli aloqalariga qorong'u soya solib kelgan ishonchsizlik va shubhalar – 1962 yildagi chegara urushidan beri – saqlanib qoldi va yaqinda sodir bo'lgan qonli munosabatlar bilan mustahkamlandi (chegara to'qnashuvlari). O'tgan o'n yilliklarda Xitoy-Hindiston ziddiyatlari va qarama-qarshilik iqlimi asosan geografik jihatdan ularning uzoq dengizga chiqa olmaydigan chegaralari bilan chegaralangan bo'lsa, qarama-qarshilik maydoni Hind okeanida va undan tashqarida dengiz sohasini qamrab oldi.

Bundan tashqari, Xitoy ham, Hindiston ham global sahnadagi ta'sir va maqom uchun, shu jumladan Global Janubiy mamlakatlarning etakchiligi uchun raqobatlashmoqda. Bularning barchasi ikki tomonlama munosabatlarning yaqin kelajakda sezilarli darajada yaxshilanishi, ehtimoldan yiroq emasligidan dalolat beradi **Yuqoridagilar AQSh-Xitoy raqobati va AQSh-Hindiston munosabatlari uchun nimani anglatadi? Va Vashington qanday javob berishi mumkin?** Vashington Hindistonni ishontiradigan va Xitoyni to'xtatadigan yo'llar bilan Dehli bilan hamkorlikni mustahkamlashga harakat qilishi mumkin. Nyu-Dehlini qo'shilmaslikning kuchli an'anasi tufayli AQSh-Hindiston xavfsizlik aloqalari yaxshigina mustahkamlanishi mumkin bo'lsa-da, strategik hamkorlik har bir demokratik davlatning milliy xavfsizligi va barqarorligini mustahkamlash yo'lida rivojlantirish uchun yetarlicha imkoniyatlari mavjud (Hind-Tinch okeani mintaqasi).

Ayni paytda Vashington Pekinga AQShning Nyu-Dehliga nisbatan qanday maqsad va manfaatlari borligini tushuntirishi mumkin. Xitoy rahbarlari bunday xabarlarini maqsad va ustuvorliklarni ifodalamasdan, nominal qiymatda qabul qilishni istamasalar-da, Qo'shma Shtatlar Pekinning AQSh niyatlari bo'yicha o'zining shubhasiz xulosalarini chiqarish xavfini tug'diradi. Qo'shma Shtatlar va Xitoy o'rtasidagi aniq xabarlar va doimiy aloqa hech qachon muhim bo'lmagan. Bu nafaqat AQSh-Xitoy global strategik raqobatining kengroq

kontekstida, balki Janubiy Osiyoning yanada chegaralangan makonida ham amal qiladi. Bayden ma'muriyati Hindiston bilan yaqinroq aloqalarni Hind-Tinch okeanida Xitoy bilan geosiyosiy raqobat strategiyasining asosi sifatida aniq tushunadi. Shunga qaramay, Hindistonning Xitoy agressiyasiga nisbatan zaiflik hissi boshqa omillardan ko'ra ko'proq Nyu-Dehlini Vashingtonning strategik sheriklik taklifini qabul qilishga olib keldi. Amerikaning liberal-demokratik dunyoqarashi, AQShning global yetakchiligi va "G'arb qadriyatlari" Nyu-Dehlining hozirgi yetakchilari uchun juda cheklangan tarzda jozibadordir. Ular ko'p qutblilik bilan belgilanadigan global tartibni afzal ko'rishadi, bunda Hindiston Xitoy va Qo'shma Shtatlar o'rtasidagi geosiyosiy raqobatdan ishonchli tarzda chetlab o'tib, global etakchilikka o'z yo'lini olib boradi.

AQSh siyosatchilari Hindistonning Xitoy bilan raqobatga nisbatan o'ziga xos nuqtai nazarini tushunishlari kerak. Garchi Hindiston va Qo'shma Shtatlar Xitoyni strategik muammo deb bilishsa-da, unga milliy manfaatlar va mafkura nuqtai nazaridan qarashadi. Hindiston rahbarlari Xitoy bilan chegaradagi mojarodan kelib chiqadigan xavf-xatarlarni bilishadi va bu ishonchsizlik Hindistonni Vashingtonga ko'proq qaram bo'lishga majburlayotganidan bezovta bo'lib qolmoqda. Bunday tushunchalar AQSh siyosatchilarida Hindiston Xitoyga qarshi AQSh boshchiligidagi koalitsiyaga ishtiyoq bilan qo'shilmoqda degan noto'g'ri taassurotdan uyg'otishi va Vashingtonning Nyu-Dehli bilan ittifoqqa o'xshash hamkorlikka bo'lgan umidlariga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishi kerak.

Xulosa

Xaqaro munosabatlarda sodir bo'layotgan voqealarni o'rganish ularni tahlil qilish va kelgusida sodir bo'ladigan voqealarni prognoz qilish orqali davlatlar u yoki bu ko'rinishda xavfsizlik sohasida, siyosat, iqtisodiyot sohaslarida kerakli bo'lgan o'z kontsepsiyalarini yaratadilar. Xitoy hamda Hindiston mavzularining tahlil qilinishi davlat xavfsizligi uchun, mintaqaviy xavfsizlik uchun va xalqaro xavfsizlik uchun kelgusida muhim ro'l o'ynaydi. Siyosatda xavf doimiy ravishda bo'ladi va undan himoyalaniish zarur. Resurslar cheklangan – davlatlar yashashi uchun kerak bo'lgan eng muhim tamoyil bu resurslar masalasidir. Shuning uchun ham xar doim xavf resurslarga, iqtisodiyotga doimiy tarzda rahna solib turadi. Xavfsizlik bu keng qamrovli tushuncha va bu tushuncha o'ziga jamiyki sohalarni singdra oladi. Aynan mana shu hususiyat xalqaro munosabatlarda asosiy obyekt bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
2. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O 'RNI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
3. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
4. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.
5. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo 'lish uchun uzoq yo 'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
6. Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.
7. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
8. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282*, 1, 200.
9. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
10. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
11. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.
12. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
13. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.

14. Keldiboyeva, Z. M. Q., & Abdullaev, A. A. O. G. L. (2022). Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablar, inklyuziv ta'limga jalb qilish. *Science and Education*, 3(11), 704-711.
15. Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIVASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.
16. Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnal*, 2(2), 88-100.
17. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.
18. Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON SIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO'SHGAN HISSASI. *NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR*, 1.
19. Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIVA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.
20. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
21. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
22. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.
23. Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO'G'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.
24. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
25. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 3(1), 140-148.